

Komunismus a vlastnictví.

Otázka vlastnictví je v komunismu otázkou základní. Celý komunismus se vlastně točí kolem vlastnictví. Komunistické řešení této otázky záleží zhruba v odstranění soukromého vlastnictví a v zavedení vlastnictví kolektivního, společného. Komunisté tvrdí, že jinak nebude možno vytvořit beztřídní společnost. Ze soukromého vlastnictví prý vznikají třídy a třídní boje. Aby se tedy odstranily třídní boje a třídy, je nutné odstranit soukromé vlastnictví.

Je dobře známo, že komunistická revoluce v Rusku r. 1917 zavedla kolektivizaci všeho majetku, všechen majetek v Rusku byl postátněn, znárodněn. V nynější Ústavě SSSR v čl. 9. se však praví: „Vedle socialistické hospodářské soustavy, která je panující formou hospodářství v SSSR, připouští zákon drobné soukromé hospodářství individuálních rolníků a domácích malovýrobců, založené na osobní práci a vylučující vykořisťování cizí práce“.

1. — Výklad komunistického pojetí vlastnictví.

A. Práce a vlastnictví.

Podle komunismu základní lidská činnost je hmotná výroba životních prostředků. Práce je jediným pramenem všeho bohatství a všech hodnot, jak učil už A. Smith. Ano, práce je jedinou hodnotou. Všechno má cenu jen potud, pokud obsahuje práci, pokud je nahromaděnou a krystalisovanou prací. Proto čím více práce obsahuje některý předmět, tím větší jest jeho hodnota. „Hodnota zboží“ — praví Lenin — „je určována kvantitou práce, společensky nutnou pro jeho vyrobení“ (Lenin: *Marxismus*, Praha 1935, 2. vyd., str. 22). Kvantita práce se měří podle trvání práce, a to nikoli podle trvání práce dělníka velmi lenivého a neobratného, ani ne mimořádně pilného, a zručného, nýbrž dělníka průměrně pilného a zručného za normálních podmínek. To je práce společensky čili průměrně nutná.

Hodnota zboží se tedy měří podle práce, a nikoli podle potřeby. Práce je hodnota skutečná, objektivní, nezávislá na vědomí; kdežto potřeby jsou subjektivní, jsou měřeny vědomím. Nejvyšší hodnotou je hodnota práce. Hodnota užitková je až na druhém místě. První je hodnota směnná, a ta se měří podle práce, která je obsažena ve zboží.

Každá směna zboží je vlastně směnou lidské práce, která je nahromaděna a uzavřena ve zboží; je tedy směnou lidské činnosti, lidské podstaty. Pod formou zboží je vlastně směnován člověk sám.

Poněvadž každé zboží má jen tak velkou hodnotu, jak velkou práci v sobě obsahuje, poněvadž hodnota zboží je pouze lidská práce, uzavřená a zkrystalisovaná ve zboží, a poněvadž práce je podstatou člověka, proto vlastnění nějaké věci je pouze jistou formou vlastnění sebe sama, své práce. A proto, co

bylo prací vyrobeno, nemůže nebýt vlastnictvím pracujícího výrobce, jako jeho práce nemůže nebýt jeho prací. Proto, co bylo prací vyrobeno, náleží pracujícímu výrobcí věčně, organicky a objektivně, nezávisle na jakémkoli uvědomění, nezávisle na ideologii, na úmluvě a na zákonu. Každá ideologie, každá dohoda, každé jiné uspořádání vlastnictví přichází až potom jako nadstavba, a platí jenom potud, pokud přesně odpovídá základu. Jinak řečeno: právní vlastnické vztahy platí jen potud, pokud vyjadřují věčné vlastnické vztahy. Je vždy nesprávné, když není shoda mezi prací a vlastnictvím, t. j. je-li vlastnictví zadržováno někým jiným než tím, kdo vyrábí.

B) Kritika buržoasního vlastnictví.

Marx i Engels, vycházejíce z tohoto pojetí práce a vlastnictví, podali obšírnou kritiku moderního kapitalismu i dřívějších hospodářských soustav. Všechnu jejich kritiku lze shrnout v tuto větu: mezi výrobou (mezi skutečným původcem hodnoty) a vlastnictvím (držením hodnoty) není souladu. Tento nesoulad mezi výrobou a vlastnictvím dokazuje komunismus z toho, 1. že je rozpor mezi sociálním rázem výroby a soukromým rázem vlastnictví; 2. že je rozpor mezi výrobcí a vlastníky.

První rozpor: Kolektivní výroba — individuální vlastnictví.

S rozvojem výroby nastala děba práce. Výrobci (t. j. vyrábějící dělníci) pak pracovali jako kolektiv. A tak se práce každého výrobce stala prací kolektivní. Jeho osobní práce nebyla pak už jeho prací jakožto jedince, nýbrž stala se společnou s prací celého výrobního kolektiva.

Normálně by měla nastat souběžně také kolektivizace (socializace) výroby a vyrobeného zboží. Ale dosud se tak nestalo. Podnikatel zůstal i nadále soukromým vlastníkem pracovních nástrojů i vyrobeného zboží. Výroba se stala výrobou kolektivní, kdežto vlastnictví zůstalo i nadále individuální. To je první rozpor a vada společností nekomunistických.

Druhý rozpor: výrobci a vlastníci.

S rozvojem moderní techniky vzrostl kolektivní ráz výroby. Vlastnictví výrobních prostředků přestalo být majetkem bezprostředních a výkonných výrobců. Skuteční výrobci měli už jen svou pracovní sílu; byli odkázáni na držitele výrobních prostředků. A proto když chtěli žít, museli přijmouti takovou mzdu, jakou jim nabízeli jejich zaměstnavatelé, i když byla zřejmě velmi nízká. Byli nuceni ustupovat držitelům výrobních prostředků, kteří je bezohledně vykořisťovali ve svůj prospěch.

Ze soukromého vlastnění výrobních prostředků kolektivní práce vzniklo rozdělení lidstva na třídy, t. j. na vykořisťovatele a vykořisťované. Zpracované předměty byly prodávány dražší, než zač byly koupeny suroviny. Ale tento zisk nebyl úplně rozdělen mezi vyrábějící dělníky. Dělníkům byla přidělována jen malá část zisku v podobě mzdy. Zbytek zisku, t. zv. nadhodnota,

zůstávala vždy v rukou majitele kapitálu. Engels o tom praví: „Předpokládáme-li, že týdenní mzda dělníkova představuje tři pracovní dny, pak dělník, jenž začal pracovat v pondělí, vrátí kapitalistovi celou hodnotu vyplacené mzdy ve středu večer. Přestane však potom pracovat? Nikoli. Kapitalista koupil jeho práci na týden, a je třeba, aby dělník pracoval ještě tři poslední dny v týdnu. Tato dělníkova nadpráce mimo nutný čas pro získání jeho mzdy, je pramenem nadhodnoty, zisku vždy rostoucího zvětšování kapitálu“ (Engels: Marxův Kapitál: v „Demokrat. Wochenblatt. Lipsko, 21.—28. března 1868).

C) Vláda kapitalismu. — Soustředování podniků. — Rostoucí zbedačení.

Dále Marx ukazuje, jak za všech dob musela utlačená třída vykonávat práci neplacenou. Za vlády otrokářské museli otroci pracovat mnohem více, než jim bylo dáno v podobě jídla a oděvu. Podobně za vlády nevolnictví mohl sedlák jen určitou dobu pracovat pro sebe, jinou dobu pak musel pracovat bezplatně pro svého pána. A v novější době zase dělníci musejí část své práce vykonávat bezplatně ve prospěch kapitalisty. Forma vykořisťování je tedy v rozličných dobách rozličná, ale věc sama zůstala.

Nynější kapitalistický řád se liší od dřívějších řádů se strany vykořisťovaných i se strany vykořisťovatelů. V nynější době totiž vykořisťovaný dělník není otrokem ani nevolníkem, nýbrž námezdníkem, proletářem, t. j. své existenční prostředky si získává jen prodáváním své pracovní síly. — Vykořisťující kapitalista je však stále nenasycenější ve své touze po zisku, neboť hromadění zisku, které se děje ve formě peněz, je neomezené.

Důsledek moderního vykořisťování je: stále větší soustředování kapitálu a zároveň stále větší vzrůst proletariátu. Kapitál se totiž může hromadit jen vykořisťováním. Potřebuje tedy vykořisťovaných, t. j. proletářů. Těch přibývá stále více. Ale soustředováním kapitálu se velké podniky jsou ubíjení menší kapitalisté. Každý velký kapitalista ubíjí mnoho menších kapitalistů, takže na konec „jsou vyvlastňováni sami vyvlastňovatelé“ (Marx: Kapitál, Praha 1928, sv. I., str. 609). A tak vlastně kapitalismus soustředováním podniků vede na konec k uskutečnění komunismu.

Na jedné straně stále více stoupá počet proletářů a jejich postavení se zhoršuje, na druhé straně však počet kapitalistů se zmenšuje a jejich majetek ohromně vzrůstá. Konečně protiklad mezi několika málo kapitalisty a mezi nesmírným počtem proletářů se stane nesnesitelný, takže „stát se bude muset ujmout řízení veškeré výroby... Proletariát se chopí státní moci a přemění především výrobní prostředky ve vlastnictví státu“ (Engels: Entwicklung des Socialismus, str. 31 násl.).

D) Komunistické pojetí vlastnictví.

Cílem komunismu je přivést vlastnictví kapitálu z rukou buržoasie do rukou celého kolektiva a tak odstranit třídní boj.

Podle Marxe má být v komunistickém řádě toto vlastnictví:

1. Společné vlastnictví všech výrobních prostředků, zavedené vyvlastněním kapitalistů.

2. Výtěžek práce je společným výrobkem celku. Jedné části tohoto výtěžku se použije k další výrobě. Druhá část pak, určená jenom k spotřebě, má se rozdělit a stát se v vlastnictvím soukromým. To je ono „soukromé vlastnictví, spočívající na vlastní práci“, o němž znovu a znovu mluví Marx (Sr. Engels: Anti-Dühring, sv. I., str. 201).

3. Ohledně rozdělování společného výtěžku práce rozlišuje Marx dvě období komunistické společnosti:

a) V prvním období komunistické společnosti se výtěžek rozděluje podle množství vykonané práce. V tomto období vládne ještě nerovnost.

b) V druhém (vyšším) období jednotlivec nemá žádné zvláštní právo na výtěžek své celkové práce; každý obdrží jen podle svých potřeb (Marx: Zur Kritik des socialdem. Parteiprogramm.; v Die Neue Zeit, roč. 9., I., 566 násl.).

Komunismus chce tedy zavést kolektivní vlastnictví i výrobních prostředků i výtěžku kolektivní práce, a tím odstranit shora uvedené rozpory, které jsou v kapitalistickém řádě.

O soukromém vlastnictví praví Engels, že nemá být odstraněno, nýbrž obnoveno, „avšak na základě společného vlastnictví půdy a výrobních prostředků“ (Engels: Anti-Dühring, sv. I., str. 201). A v „Komunistickém manifestu“ se prohlašuje: „Komunismus se vyznačuje nikoli odstraněním vlastnictví vůbec, nýbrž odstraněním vlastnictví buržoasního. Avšak moderní buržoasní soukromé vlastnictví je posledním a nejuplnějším výrazem výroby a přivlastňování výrobků, které spočívají na třídních protikladech, na vykořisťování jedněch druhými. V tomto smyslu mohou komunisté shrnouti svou theorii v jedinou větu: zrušení soukromého vlastnictví“.

2. — Kritika komunistického pojetí vlastnictví.

A) Theorie hodnoty a nadhodnoty.

Marxovo tvrzení, že práce je jediným pramenem všech hodnot a že každá věc má cenu jen potud, pokud obsahuje nahromaděnou lidskou práci, odporuje skutečnosti. Neboť hodnota mnohých věcí se zvětšuje nebo zmenšuje nezávisle na lidské práci. Na př. cena vína vzrůstá s dobou; čím starší je víno, tím je cennější. Cena vína je různá také podle různých druhů vína, i kdyby vinař věnoval stejnou práci všem druhům vína. — Cena stromu stoupá se vzrůstem stromu, i když k tomu nebyla vynaložena žádná lidská práce. Cena ovoce je různá podle různých druhů ovoce. — Cena pozemku je větší nebo menší podle okolností, nezávisle na práci, která se mu věnuje; závisí na tom, zda je blízko nebo daleko od dráhy, zda půda je úrodná nebo neúrodná atd.

Marxovo tvrzení, že při směně zboží se směňuje pouze lidská práce, obsažená ve zboží, a že tedy jediné lidská práce tvoří směnnou hodnotu každé věci, odporuje skutečnosti. Dejme tomu, že někdo s velkou prací a námahou zhotoví nějakou věc, kterou nelze upotřebit (na př. boty z lepenky). Taková věc je bezcenná, protože je neužitečná a neupotřebitelná. A naopak, dejme tomu, že někdo bez práce, náhodou nalezne vzácnou věc (šperk, drahokam). Takovou věc prodá za velkou cenu, třebaže tu nebyla vynaložena téměř žádná práce. Z toho je zřejmé, že směnnou hodnotu netvoří jen množství lidské práce, nýbrž hlavně užitečnost a vzácnost věci. Věci neužitečné a neupotřebitelné nemají směnné hodnoty, i kdyby k jejich vyrobení byla vynaložena velká práce. Ale užitečnost věci sama nestačí. Jsou totiž věci velmi užitečné a potřebné, jako na př. vzduch, a přece nemají směnné hodnoty, protože je jich nadbytek; chybí jim tedy vzácnost.

Proti Marxově teorii o hodnotě a nadhodnotě svědčí i moderní způsob výroby. Vývoj moderní techniky dospěl k takové racionalisaci, že nyní už mohou být a skutečně také už jsou i takové tovární podniky, kde na obsluhu všech strojů stačí jenom nepatrné množství lidí, na př. sám podnikatel a jeho rodina. Pak ovšem tam, kde není dělníků, nemůže být ani neplacená dělnická „nadpráce“, a tedy ani vykořisťování. A dále v moderním způsobu výroby se též dělník může stát

„vykořisťovatelem“, zakoupí-li si akcie průmyslového podniku. A pracuje-li v téže podniku, je „vykořisťovatelem“, poněvadž poskytl podniku kapitál, a zároveň je „vykořisťovaným“, jakožto dělník. Vykořisťuje sám sebe.

Je zřejmé, že se Marx dopustil omylu svou thesí, že nadhodnota (zisk) vzniká jenom z dělníkovy nadpráce. Neboť v úplně zmechanisované výrobě se může tvořit zisk i bez dělnické práce. Jinými slovy: i když se vyloučí jakékoli vykořisťování námezdní práce kapitalistou, zbude ještě jiný pramen zisku (nadhodnoty), totiž strojní zařízení. Strojní zařízení je však výsledkem společné práce vynálezců, inženýrů, konstruktérů, ředitelů, dělníků a pod. Tedy nadhodnota čili zisk je dílem všech pracujících v určitém oboru výroby a nejen výsledkem nezaplacené dělníkovy práce. — Vykořisťování dělníků může a musí být odstraněno spravedlivou mzdou a správným poměrem mezi kapitálem a prací.

Z toho vidíme, že celá Marxova theorie o nadpráci a nadhodnotě se bortí. Zkušenost sama ji vyvrací.

Z toho je zřejmé, že Marxova theorie o hodnotě zboží je nesprávná. A proto je nesprávná i celá jeho theorie o nadhodnotě a nadpráci, založená na theorii o hodnotě.

B) Zákon o soustředování podniků a kapitálu.

Když roku 1897 socialisté chtěli oslavit 50. výročí vydání „Komunistického manifestu“, zkoumali též, zda se uskutečnily Marxovy předpovědi o soustředování podniků a kapitálu. Bernstein, jenž tuto otázku důkladně prostudoval, dospěl k závěru zápornému: „Zhoršení hospodářského postavení se neuskutečnilo jak je předpovídal Manifest. Je nejen neúčinné, ale velmi pošedlé, zatajovat fakt, že ohromný vzrůst sociálního bohatství není provázen zmenšením počtu velkých kapitalistů, nýbrž naopak vzrůstem kapitalistů všeho druhu“.

Je třeba rozlišovat soustředování podniků a soustředování kapitálu. Soustředování podniků se uskutečňuje v některých oborech, ale soustředování kapitálu nikoli.

1. Soustředování podniků. — Marxovo tvrzení o soustředování podniků není zcela správné. V průmyslu je jakési soustředování podniků. Ale z toho nelze vyvozovat, že se soustřeďuje také kapitál; neboť velkozávody převážnou většinou přešly do rukou akciových společností. Tedy velmi často spojení více závodů v jediný závod znamená jenom obměnění vlastnictví z málo osob na více osob. — V zemědělství však není téměř žádné soustředování podniků, jak je patrné ze statistik z mnoha zemí. Příčina toho je ta, že když obyvatelstvo stále vzrůstá, je nutné obdělávat půdu vždy intensivněji; a to je možné jen při menších a prostředních statcích. Jen tehdy totiž může majitel dokonale využítkovat své půdy, když má o ní úplný přehled a zcela ji ovládá.

Co se týká řemesel, je pravda, že mnohá přešla v tovární výrobu. Ale je mnoho malých řemesel (na př. pokrývačství, natěračství, kominictví, zednictví, malířství, atd.), která nikdy nepřejdou v tovární výrobu. — Mimo to pro velkou část obyvatelstva, které žije na venkově, budou vždy nutné malé výrobní podniky pro místní potřeby. To platí zvláště o výrobě potravin, kterých je třeba každodenně a jež se snadno kazí (nesnadno se dopravují a uschovávají).

2. Soustředování kapitálu. — Soustředování některých podniků je spojeno se soustředováním používání kapitálu, aniž je při tom soustředováno vlastnictví kapitálu. To se v nynější době uskutečňuje hlavně v akciových společnostech. Jako příklad stačí uvést Ameriku, kde je hospodářství velmi kapitalistické. R. 1927 v osmi největších průmyslových podnicích soustředěný kapitál patřil:

u American Rolling Mill Cy	10.000	} akcionářů
u General Motors Corporation	66.000	
u United States Steel	179.000	
u Westinghouse Electric Cy	279.000	
u Standard Oil of New-Jersey	300.000	
u American Telephon and Telegraf Cy	360.000	
u Railway Cies	960.000	
u Public Utilities	2.610.000	

Je třeba podotknout, že ony akcie — jak je patrné ze statistik — jsou vlastnictvím velkého množství lidu ze všech společenských vrstev, dělníků, zemědělců, řemeslníků atd.

Z toho je zřejmé vidět, že Marxovo tvrzení o stále větším soustředování kapitálu v rukou několika málo kapitalistů, je nesprávné.

C) Theorie o zbědačování.

Ze statistik nynější doby a ze srovnání s dřívější dobou se dá jasně dokázat, že všeobecné vzato, příjmy nižších tříd lidu se značně zvýšily. Stačí pohlédnout na denní život, abychom poznali, že postavení nižších tříd lidu, zvláště průmyslového dělnictva, se nejen nezhoršilo, nýbrž velmi se zlepšilo. Stačí jen srovnat, jak se nyní dělnictvo šatí, jak se živí, jak se vzdělává, jak bydlí, jak se osvěžuje, jak cestuje, jak je o ně postaráno v době nemoci, úrazu, stáří atd.

To je nepopíratelná skutečnost, že proti dřívějšímu se postavení dělnictva v nynější době velmi zlepšilo. Nelze tedy vůbec mluvit o postupném zbědačování proletariátu.

D) Pojem vlastnictví.

Komunismus se velice mýlí, když učí, že je nutno kolektivisovat všechny výrobní prostředky i výtěžek společné práce. Tím je zrušeno soukromé vlastnictví. I když Marx, Engels i Lenin tvrdí, že komunismus nechce zrušit soukromé vlastnictví, nýbrž „obnovit je na základě společného vlastnictví“, ve skutečnosti je soukromé vlastnictví odstraněno. Neboť i když pracující dělník obdrží za svou práci část výtěžku, dostává ji jen k vlastní spotřebě a nemůže s ní naložit podle své vůle. I když nynější sovětská Ústava v čl. 9. připouští jakési drobné „přídomkové hospodářství“, činí tak jen z taktických důvodů, ježto se v prvních letech bolševismu ukázalo, že zavedení úplného komunismu se prozatím nedá uskutečnit. Ale v komunistickém plánu je později úplně odstranit soukromé vlastnictví. Tedy i když komunismus tvrdí, že nechce zrušit soukromé vlastnictví, přece ve skutečnosti je v něm soukromé vlastnictví zrušeno, protože komunismus nenechává člověku možnost volně disponovat s tím, co má. Je to podobné, jako když tvrdí, že nepopírá duši; ale ve skutečnosti — jak jsme viděli — ji popírá, poněvadž popírá její nehmotnost.

Komunismus se mýlí, když tvrdí, že je třeba kolektivisovat (zspolečnit) všechny výrobní prostředky, ano i výtěžek společné práce. Neboť zdravý lidský rozum i zkušenost ukazují, že to neprospívá obecnému blahu, nýbrž velmi mu škodí. K dosažení obecného blaha je zásadně nutné soukromé, individuální vlastnictví.

Jak ihned uvidíme v dalším, stát může soukromé vlastnictví kontrolovat, ano i zestátnit, pokud je to nutné v zájmu obecného blaha. Ale přesto platí, že soukromé vlastnictví je odůvodněno svou sociální užitečností.

Předně, soukromé vlastnictví je nutné k udržení osobního zájmu, který podněcuje k práci a k hospodaření. Ze zkušenosti je totiž známo, že se každý pečlivěji stará o to, co je jeho vlastní, než o to, co je společné. Už staří Římané říkali: „Co je společně spravováno, to je společně zanedbáváno“. Je velmi dobře známa zkušenost, že v celku lidé pracující

na společném, na „státním“, nevyvíjejí té horlivosti a podnikavosti, jako když pracují na svém vlastním. Bez podnikavosti však nemůže být vykonáno nic velkého v hospodářském životě. Kde chybí podnikavost a naděje na osobní prospěch, tam nastane v hospodářském životě brzy ochablost a stagnace.

Za druhé, soukromé vlastnictví je nutné k udržení pořádku ve společnosti. Hospodaření totiž vyžaduje řadu úkonů dispositivních. Proto, aby se zamezil zmatek, je nutné, aby každý měl své vymezené pole působnosti, kde může uplatňovat své právo volného disponování, svou práci a své schopnosti.

Konečně soukromé vlastnictví je nutné k zabezpečení pokoje a míru ve společnosti. Ze zkušenosti je totiž známo, že mezi těmi, kteří něco drží společně, daleko častěji vznikají sváry a nepokoje. Mimo to, za vlády kolektivního vlastnictví je velmi nesnadné nalézt správné kritérium pro rozdělení spotřebních statků mezi různé členy společnosti. Poněvadž lidské potřeby mohou vzrůstat do nekonečna, proto za vlády kolektivního vlastnictví ukojení lidských potřeb je anebo se nutně zdá vždycky nepostačující. A tu v člověku vzniká pocit, že mu cosi chybí, co by mohl a měl mít. A z toho pak plyne nespokojenost. Avšak každý, kdo nemá možnost ukojit onen pocit nedostatku svou vlastní prací, cítí to jako nespravedlnost, jako následek špatného sociálního rozdělení požitků a břemen. Naopak zase, soukromé vlastnictví je přirozeným měřítkem požadavků každého jednotlivce vzhledem k množství spotřebních statků, s nimiž může volně nakládat. Když je soukromé vlastnictví snadno přístupné všem, pak si člověk opatří svou prací všechno to, po čem touží, a pak je s takovým stavem spokojen. Omezení spotřeby u každého jednotlivce závisí pak z velké části na člověku samém, neboť v takovém uspořádání vlastnictví si může člověk snadno svou prací opatřit, co považuje za potřebné. Je-li tedy v takovém uspořádání společnosti ukojení jeho potřeb nepostačující, je to pak jeho vlastní chyba.

Spokojenost s tím, co člověk má buď zásluhou svých předků nebo svou vlastní prací, je nutnou podmínkou pozemského štěstí. Nespokojenost s takovým uspořádáním vlastnictví, které nedovoluje člověku ukojit své přirozené a oprávněné potřeby, bývá pak pramenem neklidu a zmatků. Soukromé vlastnictví však, jak bylo naznačeno, zabezpečuje spokojenost občanů, a tím zabezpečuje klid a mír ve společnosti. Proto soukromé vlastnictví je nutné k zabezpečení pokoje a míru ve společnosti.

Ačkoli požadavek soukromého vlastnictví vyplývá z přirozeného zákona jako nutný prostředek k dosažení obecného blaha, přece přirozený zákon neurčuje, v jaké formě má být uskutečňováno soukromé vlastnictví. Zásada soukromého vlastnictví je všeobecná, neměnitelná, ale její aplikace může být různá podle různých poměrů v různých dobách, jak je patrné z dějin. Individuální vlastnictví není jen jakousi etapou vývoje, která bude po čase vystřídána jinou etapou. Zásada individuálního vlastnictví je neměnitelná a trvalá, tak jako je trvalá a neměnitelná lidská přirozenost, na níž se tato zásada zakládá.

Způsob soukromého vlastnictví se vyvíjí dále během doby. Rozmanité podmínky života i výroby a technický pokrok ve výrobě nutně vyvolávají nová pravidla; a nově závazky i v oblasti vlastnictví. V nynějších poměrech vyrábějící podnik není už záležitostí čistě soukromou. Vedení továrny, zastavení práce a jiné podobné otázky se netýkají jedině osoby majitelovy, nýbrž týkají se stovek nebo tisíců dělníků a týkají se také jednoho z prvků hospodářské moci státu. Je tedy zcela přirozené, že v nynější době dělníci i stát chtějí uplatňovat

svůj vliv na vedení podniku, a tak poněkud omezují právo volného disponování majitelova s podnikem. Děje se tak v zájmu obecného blaha. Podobně také převedení hlavních energetických zdrojů a velmi důležitých průmyslových oborů do vlastnictví státu a do společného hospodářství, může se někdy státí nutným pro obecné blaho. Obecné blaho je zde zároveň hranicí, pokud až může jít zestátnování. Tím však není nijak otřesena neměnitelná zásada individuálního vlastnictví. Jen aplikace této zásady se může měnit podle potřeb obecného blaha.

E) Odstranění rozporů.

Ke komunistickému výkladu, že ze soukromého vlastnictví vznikají rozpory mezi výrobcí (dělníky), a vlastníky (podnikateli), poznamenáváme, že podle zásad zdravého rozumu i podle zásad křesťanských je třeba dobře rozlišovat soukromé vlastnění a obecné užívání vlastnictví. (Sr. Sv. Tomáš: Theologická suma, 2. II, 66, 2). I když má člověk něco ve svém držení jako soukromé vlastnictví, nemá to jen výlučně pro sebe, nýbrž pokud toho nepotřebuje, je povinen použít svého vlastnictví ve prospěch druhých. V individuálním vlastnictví je tedy obsaženo dvojí: právo volně nakládat s věcí, ale také povinnost nakládat s věcí nikoli zcela libovolně, nýbrž nakládat s ní tak, aby to vedlo k obecnému blahu. Když má někdo více, než sám potřebuje k svému slušnému živobytí a k zaopatření své rodiny, má svého majetku použít nikoli k mrhání, nýbrž tak, aby to bylo k obecnému blahu, t. j. schopným práce umožní výdělek a neschopným práce dá ze svého přebytku almužnu. Poskytnout nemajetným možnost výdělečné práce, odměněné spravedlivou mzdou, to je nejlepší prostředek, jak lze používat soukromého majetku k obecnému blahu, vzhledem k těm, kteří jsou schopni pracovat. Vůči těm pak, kteří nejsou schopni práce, držitelé majetku jsou povinni, pokud mohou, pomáhat jim almužnami. To je ono soukromé vlastnění, ale obecné užívání soukromého vlastnictví, totiž užívání k obecnému blahu.

Takovým způsobem bude možno časem odstranit zmíněné rozpory mezi různými třídami lidské společnosti.

F) Křesťanské stanovisko v této otázce.

Křesťanství hájí zásadu soukromého vlastnictví. Pro některé velmi důležité obory statků však připouští kolektivní vlastnictví, pokud je to nutné k obecnému blahu. Křesťanství dobře rozlišuje soukromé vlastnění věcí a obecné užívání věcí. Uznává právo na individuální vlastnictví, ale zdůrazňuje též povinnost používat přebytků pro obecné blaho.

To je tradiční nauka, kterou Pius XI. v encyklice „Quadragesimo anno“ vyjadřuje takto: „Člověku se jeho volné příjmy neponěkud dávají tak, aby jich používal podle své libovůle a podle svých choutek, totiž ty příjmy, kterých už nepotřebuje k slušnému a svému stavu přiměřenému živobytí“. A dále: „Jsou jisté kategorie statků, o nichž lze právem tvrdit, že musí být vyhrazeny kolektivu, jestliže z nich pochází taková hospodářská moc, že bez nebezpečí pro obecné blaho nemůže být ponechána v rukou soukromých osob“ (č. 114).

Křesťanství proti komunismu stále uznává oprávněnost i soukromého vlastnictví i nadbytku i kapitálu, ano i tehdy, když ho majitel zneužívá. Křesťanství dobře ví, že zavedením úplného komunistického statku by se nejen nedosáhlo pozemského blahobytu, nýbrž celá společnost by byla uvržena jen do větší bídy. Zkušenost učiněná v této věci v některých státech to potvrzuje.

Dr. Ant. Čala O. P.